

1

ח' משכבה-עשר בתמוז ואילך מפטירין תלת דפרענותא, שבע דנחמתא, תרתי דתיובתא. תלת דפרענותא, דברי ירמיהו, (ס) (כב) 'שמעו דבר ה'', 'חזון ישעיהו'; שבע דנחמתא, נחמוי, ותאמר ציון, 'עניה סערה', 'אנכי', 'דני עקרה', 'קומי אררי', 'שוש אשיש'. וביום צום גדליה במנחה מפטירין 'דרשו', ובשבת שפין ראש-השנה ליום-הקפורים [*] (כג) מפטירין כלעולם 'שובה'. ובשבת ראש-השנה בב"ג, שוש שבת בין יום-הקפורים לספות וקורין בו האזינו, מפטירין בו 'וידבר דוד'. לויש אומרים שבשבת ראש-השנה בב"ג, שוילך בין ראש-השנה ליום-הקפורים, (כד) מפטירין בו 'דרשו', ובשבת שפין יום-הקפורים לספות שקורין האזינו (כה) מפטירין 'שובה': הגה והמנהג פסקא הראשונה.

ע אה סין אכח

5

2

והמנוחה הענייג היא שצונו להתודות על החטאים והעונות שחטאנו לפני האל יתעלה ולאמר אותם עם התשובה. וזה הוא הודוי. וכונתו שיאמר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כך וכך. ואריך המאמר ויבקש המחילה בזה הענין לפי צחות לשונו.

(כג) מפטירין לעולם 'שובה'. ולפי שבהושע הוא סיום ההפטרה זו ופסעים יפשו בו ואין מסימין בזה. לכה מוסיפין בו פסוקים. (יז) יש שכתבו שמוסיפין פסוקי מיכה מי אל כמורף וגו'. (יח) ויש שכתבו שמוסיפין פסוקי יואל תקעו שופר וגו'. ובאלה רבה כתב, שבפראג נהגו להוסיף פסוקי מיכה וגם פסוקי יואל. ובדגול מרובה הכריע דאין צריך להוסיף משניהם, אלא דקשקורין וילך בשבת-שובה יש לסים בפסוקי מיכה ודהוא מעין הפרשה וילך דכתיב יתרה אפי' וגו', ובפסוקי מיכה כתיב לא החזיק לעד אפוי. ובקשקורין האזינו בשבת-שובה יש לסים בפסוקי יואל ודהוא גם כן מעין הפרשה דכתיב פה 'יערף פמטר לקחי וגו' פשעים וגו' וכרכבים עלי עשב. ובפסוקי יואל כתיב ויורד לכם גשם מורה וגו'. ועין בשערי-חשובה שפסוקים בזה שפיל כפי המנהג: (כד) מפטירין בו 'דרשו'. משום דכתיב 'דרשו ה' בהמצאו', ואמר חז"ל: זהו בעשרה ימים שבין ראש-השנה ליום-הקפורים: (כה) מפטירין 'שובה'. דנפה (ט) צעקה לאדם. בין קדם גורדין בין לאחר גורדין:

לענין כיווני

3

הנה כבר התבאר לך כי על כל מיני העונות הגדולים והקטנים ואפילו מצות עשה חייבים להתודות עליהם. ובעבור שבא זה הצווי שהוא והתודו עם חיוב הקרבן, שהיה עולה במחשבה שאין הודוי לבדו מצוה בפני עצמה אבל הוא מן הדברים הנגררים אחר הקרבן, הוצרכו שיבארו זה במכילתא בזה הלשון יכול בזמן שהם מביאין מתודין ומנין אף בזמן שאין מביאין תלמוד לומר דבר אל בני ישראל והתודו ועדיין אין משמע ודוי אלא בארץ מגין אף בגלות תלמוד לומר והתודו את עונם ואת עון אבותם וכן דניאל אומר לך יי הצדקה ולנו בשת הפנים. הגה התבאר לך מכל מה שזכרנוהו שהודוי מצוה בפני עצמה וחובה לחוטא על אי זה חטא שחטא ובין בארץ ובין בחוצה לארץ בין הביא קרבן בין לא הביא קרבן הוא חייב להתודות כמו שאמר יתעלה והתודו את חטאתם אשר עשו.

סמו כהמנוח

6

יושא ז

וכן הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעמרה שערמה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו ביום חתונתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו:

מזניח ניי

7

במלך שלמה
במלך שהשלום שלו: אמו. כנסת
ישראל: זה מתן תורה. יום הכפורים
שניתנו בו לוחות האחרונות: כ"ג (כ"ג)

כ"ט והיתה לכם לחקת עולם בתוך השביעי בעשור לחדש תענו את-נפשתיכם וכל-מלאכה לא תעשו האורח והגר הגר בתוכם: ל כ"ב ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני יהוה תטהרו: לא שבת שבתון היא לכם ועניתם את-נפשתיכם חקת עולם. כ"ג

8

9

ויקרא משה אל-כל-ישראל ויאמר אלהם שמע ישראל את-החקים ואת-המשפטים אשר אנכי דבר באזניכם היום ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם: יהוה אלהינו פרת עמנו ברית בחרב: לא את-אבותינו פרת יהוה את-הברית הזאת כי אתנו אנחנו אלה פה היום כלנו חיים: פנים | בפנים דבר יהוה עמכם בחר מתוך האש: ה אנכי עמד בין-יהוה ובניכם בעת ההוא להגיד לכם את-דבר יהוה כי יראתם מפני האש ולא עליתם בחר לאמר: ו יאנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים: כ"ג

כ"ג ואת

תקעו שופר בציון קדשו צום קראו עצרה: אספועם קדשו קהל קבצו ומנים אספו עוללים ויגני שדים יצא חתן מחדרו וכלה מחפתה: בין האולם ולמזבח ובכו הפהלים משרתי יהוה ויאמרו חוסה יהוה עלי-עמך ואל-תתן נחלתך להרפה למשלבם גוים למה יאמרו בעמים איה אלהיהם: ויקנא יהוה לארצו ויחמל על-עמו: ויען יהוה ויאמר לעמו הנני שלח לכם את-הדגן והתירוש והיצהר ושבעתם אתו ולא-אתם עוד חרפה בגוים: ואת-הצפוני ארחיק מעליכם והדחתיו אל-ארץ ציה ושממה את-פניו אליהם הקדמני וספו אליהם האחרון ועלה באשו ומעל צחנתו כי הגדיל לעשות: אל-תיראי אדמה גילי ושמחי כיהגדיל יהוה לעשות: אל-תיראו בהמות שדי כי דשאו נאות מדבר כיעץ נשא פרוי תאנה וגפן נתנו חילם: ובני ציון גילו ושמחו ביהוה אלהיכם כיינתן לכם את-המורה לצדקה ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון: ומלאו הגרנות בר והשיקו היקבים תירוש ויצהר: ושלמתי לכם את-השנים אשר אכל הארבה הילק והחסיל והגזם חילי הגדול אשר שלחתי בכם: ואכלתם אכול ושבוע והללתם את-שם יהוה אלהיכם אשר-עשה עמכם להפליא ולא-יבשו עמי לעולם: כו וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני יהוה אלהיכם ואין עוד ולא-יבשו עמי לעולם: (נא)

מיראל
כמוך נשא עון ועבר עלי-פשע לשארית נחלתו לא-החזיק לעד אפו כייחפץ חסד הוא: ישוב ירחמנו יכבש עונותינו ותשלך במצלות עם פלי-חטאותם: תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר-נשבעת לאבותינו מימי קדם: כ"ג

4

לעולם. בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד שנאמר דרשו ה' בהמצאו. במה דברים אמורים ביהודי אבל צבור כל זמן שעושים תשובה וצועקין בלב שלם הם נעניו שנאמר כה' אלהינו בכל קראנו אליו

(ד) פנים בפנים. מסתבר שצירוף זה מבטא קשר ישיר עוד יותר מהביטוי הרגיל "פנים אל-פנים" (בראשית לב, ל; שמות לג, יא; להלן לה, י). הפנים אינם רק פונים אל הפנים אלא הם חודרים אל הפנים; באמצעות הפנים נוצר קשר פנימי בין השניים, והם מתרעים זה עם זה בפנימיותם. כך גם "עין בעין" (במדבר יד, יד).

ג' כ' י"ב - ואינינו

ט"ז עתה נדבר על מי שיש בידו עון חלוף-השם שלא יתפטר עונו ב'סורים'. והנה הקדמנו, כי יש לו רפואות תעלה אם יקדש את השם יתברך תמיד. עוד תמצא לו פפרה בהגיונו תמיד בתורה ויגיעתו בה, באשר אמרו רבותינו זקרונום לברכה (ר"ה יח א) אם-יתפטר עון בית-עלי בזבח ובמנחה (ש"א ג'ד), בזבח ובמנחה אין מתפטר, אכל מתפטר בדרך-תורה, ואף-על-פי שהיה עון בית עלי מחלוף מצות קדשים, כמו שצאמר (ש"א ג'ג) בעון אשר-ידע כי-מקללים הם בניו. והנה כי התורה רפואה לכל מפה נחלה מאד. על כן פתוב (משלי טו ד) מרפא לשון עץ חיים. ^{לעני תשובה} ^{שערי}

"בכל דור ודור" חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנאמר "והגדת לבנך ביום ההוא" לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים לפיכך אנחנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר לרוכס להדר לברך לעלה ולקלם *למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו הוציאנו מעבודת לחרות מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ומאפלה לאור גדול ומשעבוד לגאולה ונאמר לפניו הללויה

כ"ה י"ג (ס"ג)

א בחדש השלישי לצאת בני-ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני:

כ"ה י"ג

יט (א) ביום הזה, בראש חודש⁶⁵. לא היה צריך לכתוב אלא "ביום ההוא", מהו: ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום נתנם⁶⁶.

כ"ה י"ג

יא וה'ה כייבאך והוה אל-ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתך ונתנה לך:

כ"ה י"ג

. ונתנה לך, תהא בעיניך כאלו נתנה לך בו ביום ואל תהי בעיניך כירושת אבות⁶⁵.

כ"ה י"ג

החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבניה ומתגלגלין על עפרה. וכן הוא אומר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו: יא אמרו חכמים כל השוכן בארץ ישראל עונותיו מחולין. שנאמר וכל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון. אפילו הלך בת ארכע אמות זוכה לחיי העולם הבא. וכן הקבור בה נתפטר לו. וכאילו המקום שהוא בו טובה כפרה. שנאמר וכפר אדמתו עמו.

כ"ה י"ג

א האזינו השמים ואדברה ב צרף כמטר לקחי כשעירם עלי-דשא

ותשמע הארץ אמרי-פי: תזל כטל אמרתי וכרביבים עלי-עשב:

כ"ה י"ג

לכ (א) האזינו השמים, שאני מתרה בהם בישראל ותהיו עדים בדבר, שכך אמרתי להם! שאתם תהיו עדים, וכן: ותשמע הארץ. ולמה² העיד בהם שמים וארץ, אמר משה: אני בשר ודם, למחר אני מת, אם יאמרו ישראל לא קיבלנו עלינו הכרית, מי בא ומכחישם, לפיכך העיד בהם שמים וארץ עדים שהן קיימים לעולם. ועוד³: שאם יזכו יבואו העדים ויתנו שכרם, הגפן תתן פריה והארץ תתן יכולה והשמים יתנו טלם, ואם יתחייבו תהיה בהם יד העדים תחילה, ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יכולה (לעיל יא יז), ואתר כך: ואבדתם מהרה (שם) על ידי האומות.

כ"ה י"ג

וכפר אדמתו עמו, ויפייס אדמתו ועמו על הצרות שעברו עליהם ושעשה להם האויב. וכפר, לשון רצוי ופיוס כמו: אכפרה פניו (בראשית לב כא), אנחיניה לרוגזיה. וכפר אדמתו, ומה היא אדמתו: עמו, כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר: רצית ה' ארצך (תהלים פה ב), כמה רצית ארצך: שבת שבות יעקב (שם).

כ"ה י"ג

ביום השמיני עצרת לה תהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו: והקרבתם עליה אשה לו ריח ניחח ליהוה פר אחד איל אחד כבשים בני-שנה שבעה תמימים:

כ"ה י"ג

(לה) עצרת תהיה לכם, עצורים²⁶ בעשיית מלאכה. דבר אחר²⁷: עצרת, עצרו מלצאת, מלמד שטעון לינה. ומדרשו באגדה²⁸: לפי שכל ימות הרגל הקריבו כנגד שבעים אומות, ובאין ללכת, אמר להם המקום: בבקשה מכם עשו לי סעודה קטנה כדי שאהנה מכם. (לו) פר אחד איל אחד, אלו כנגד ישראל, התעכבו לי מעט עוד²⁹, ולשון חיבה הוא זה ככנים הנפטרים מאביהם והוא אומר להם: קשה עלי פרידתכם, עכבו עוד יום אחד,

כ"ה י"ג

וכך איתא בזהר (צו לב.) על מעלה זו, לזכות לישועת ה' בשמיני עצרת מתוך דבקותינו בו. "ובהוא חדותא לא משתכחי במלכא אלא ישראל בלחודייהו [ובשמחה זו לא נמצאים אצל המלך אלא ישראל לבדם] ומאן דיתיב עם מלכא ונטל ליה בלחודיה כל מה דבעי שאיל ויהיב ליה" [ומי שיושב לבדו עם המלך, כל מה ששואל נתן לו].

כ"ה י"ג

א האזינו השמים ואדברה ב צרף כמטר לקחי כשעירם עלי-דשא

ותשמע הארץ אמרי-פי: תזל כטל אמרתי וכרביבים עלי-עשב:

כ"ה י"ג